

Milí čtoucí,

přeji vám všem příjemné listování našimi novými *Matičními listy*, které se bohatou obrazovou výzdobou, připravenou s mimořádnou znalostí i odpovědností PhDr. Lubomírem Sršněm, vrací k loňskému jubilejnímu jungmannovskému roku.

V tom letošním jsme, jak si přečtete v důkladné zprávě o činnosti, připravili celou řadu různorodých akcí. Samozřejmě, že jsme neopomněli 600. výročí úmrtí Jana Žižky. Přednáškový cyklus, který byl této události věnován, byl mimořádně hojně navštíven a co více, je k dispozici i na webových stránkách a Youtube Společnosti Národního muzea k znovupřipomenutí těm, kteří jej navštívili, ale i těm, kteří se do sálu již nevešli.

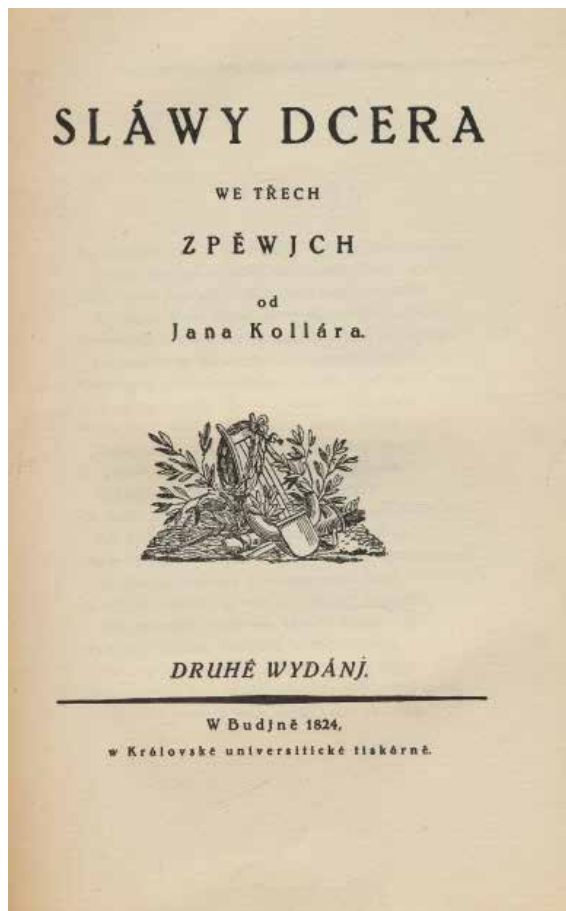
K jubileím se v Matici české nevracíme z nějakého sentimentu, z opojení „starými dobrými časy“, ale proto, abychom připomněli dílo, hodnoty, osobní nasazení těch, z jejichž prací můžeme i dnes čerpat, nacházet inspiraci, ale i po zralém uvážení postihnout limity, které jejich úsilí brzdily či zcela zabrzdily.

„*Nesud'te nás podle toho, co jsme dělat měli, ale podle toho, co jsme dělat mohli*“, to je jedna z pasáží Kollárovy *Slávy dcery*, jejíž jubileum, dvě stě let od prvního vydání, jsme si letos také mohli připomenout.

Přeji vám všem pevné zdraví, radost ze života i z práce, naději do dnů, které nás čekají v roce 2025.

Za výbor Matice české

Magdaléna Pokorná



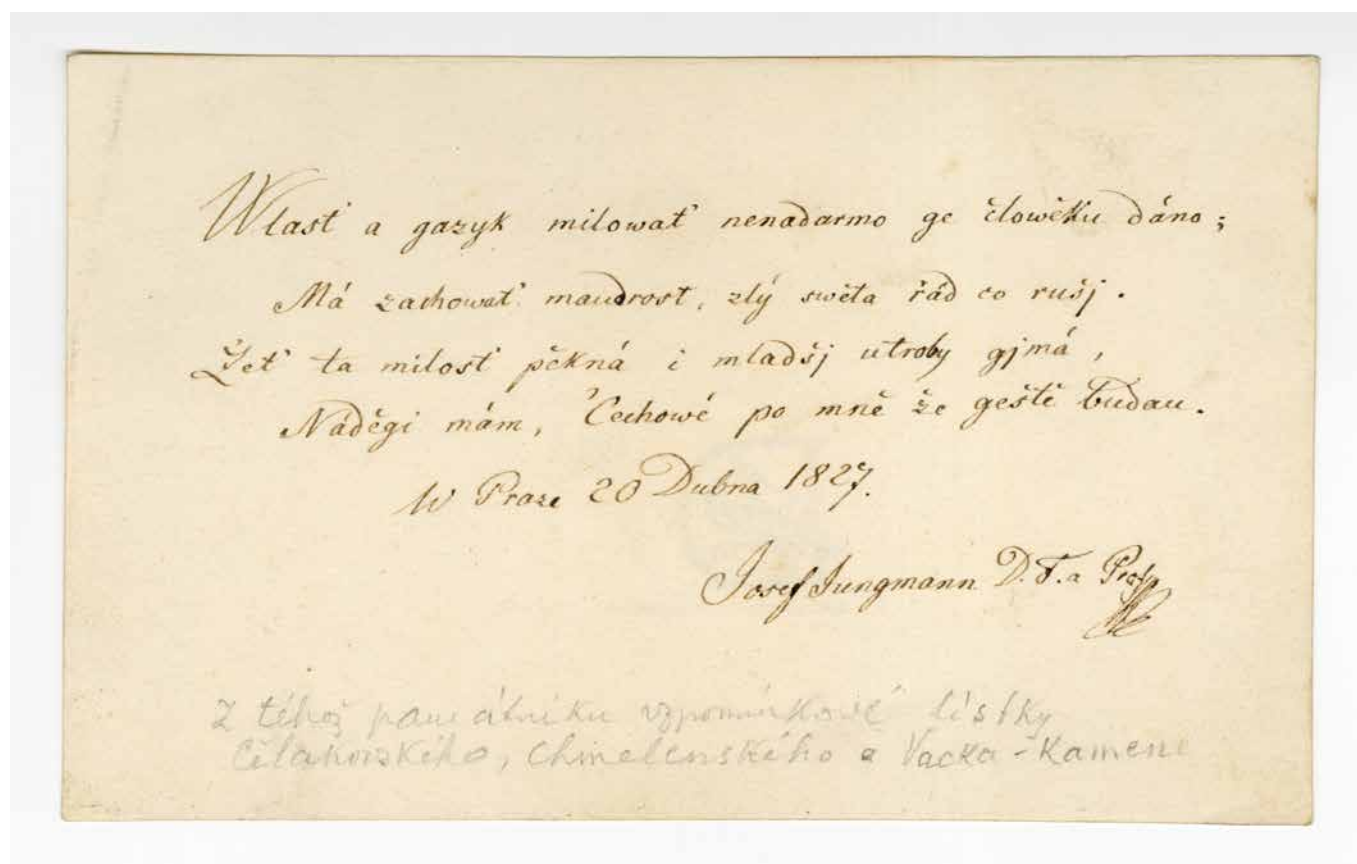


PAMÁTKY NA JOSEFA JUNGMANNA VE SBÍRKÁCH NÁRODNÍHO MUZEA

Lubomír Sršeň

V roce 2023 jsme si připomněli 250. výročí narození Josefa Jungmanna (* 16. 7. 1773, Hudlice – † 14. 11. 1847, Praha), jednoho z nejvýznamnějších mužů české historie, který vzkřísil a vrátil Čechům jejich jazyk a výrazně ovlivnil postupnou proměnu Národního muzea z instituce vlastenské, německo-české, na ústav vlastenecký, český. Vracíme se k tomuto „tichému géniovi“ a připomínáme ho

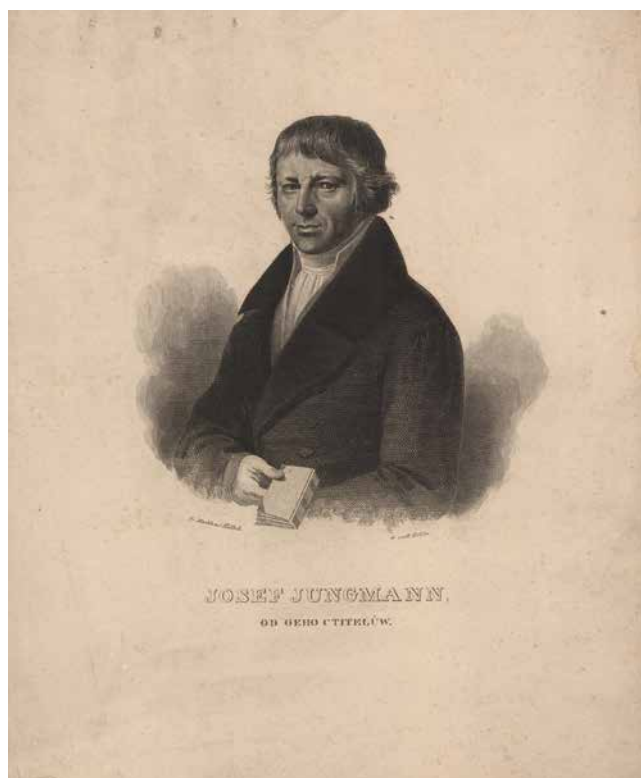
výběrem památek z muzejních sbírek, které se vážou k jeho skutečnému i „druhému“ životu. Předměty jsme se snažili seřadit chronologicky. Kromě pamětní desky na fasádě Historické budovy Národního muzea a bronzové bysty v jejím Panteonu to jsou předměty ze sbírek oddělení starších českých dějin (OSČD), Archivu Národního muzea (ANM) a z Knihovny Národního muzea (KNM).



Obr. 1. Ukázka Jungmannova rukopisu: lístek do památníku neurčené osoby, napsaný v Praze 20. dubna 1827, s incipitem „Wlast a gazyk milowat nenadarmo ge člowěku dáno ...“, 100 × 155 mm. ANM, Sbírka Bohuslava Duška, inv. č. 168. Foto NM, Milena Běličová.



Obr. 2. Josef Jungmann na svém nejstarším a nejcenějším portrétu, namalovaném Antonínem Machkem v Praze roku 1833. Olejomalba na plátně 77,5 × 62 cm v původním rámu 86 × 70,5 cm. Jungmann se dal poprvé v životě portrétovat až ve věku šedesáti let. Obraz posloužil jako předloha pro ocelorytinu, kterou zhotovil v následujícím roce 1834 Jiří Döbler pro frontispis prvního dílu *Slovníku česko-německého*. Portrét se stal nejčastěji napodobovanou podobiznou Josefa Jungmanna. Obraz koupilo Národní muzeum v roce 2012 od PhDr. Olgy Pujmanové-Strettiové, CSc. (1928–2024) a její sestry Ing. Milady Zoufalé (1933–2013), z páté generace přímých Jungmannových potomků. OSČD, inv. č. H2-197 967. Foto NM, Alžběta Kumstátová a Olga Tlapáková.



Obr. 3. Josef Jungmann na ocelorytině Jiřího Döblera zhotovené v Praze roku 1834. Byla vytvořena pro frontispis prvního dílu *Slovníku česko-německého*, vydávaného po sešitech od září 1834 (s datací 1835). Prodávána byla i jako samostatné grafické listy. V letech 1851 a 1860 dal Václav Hanka z originální ocelové desky chované tehdy v NM tisknout pro četné zájemce další volné listy. Ty se liší formulací dedikace: místo „OD GEHO CTITELŮV“ nesou označení „OD SVÝCH CTITELŮV“. Döbler reprodukoval prostřednictvím (nedochované) kreslené kopie Josefa Vojtěcha Hellicha autentický olejový portrét od Antonína Machka z roku 1833. Ocelorytina masově rozšířila představu o Jungmannově vzhledu mezi široké vrstvy obyvatelstva. Jejím prostřednictvím se stala Machkem vytvořená učencova pravá podoba („vera effigies“) nejznámější Jungmannovou podobiznou, hojně inspirující mladší umělce. OSČD, inv. č. H2-28 537 (jednolist 280 × 222 mm). Foto NM, Jana Kuříková.



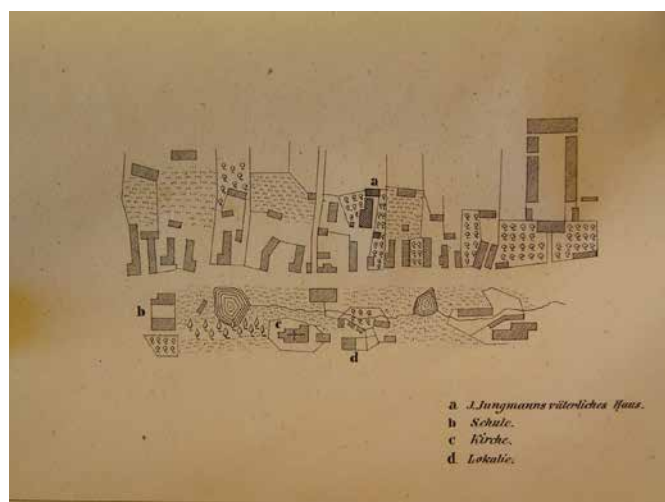
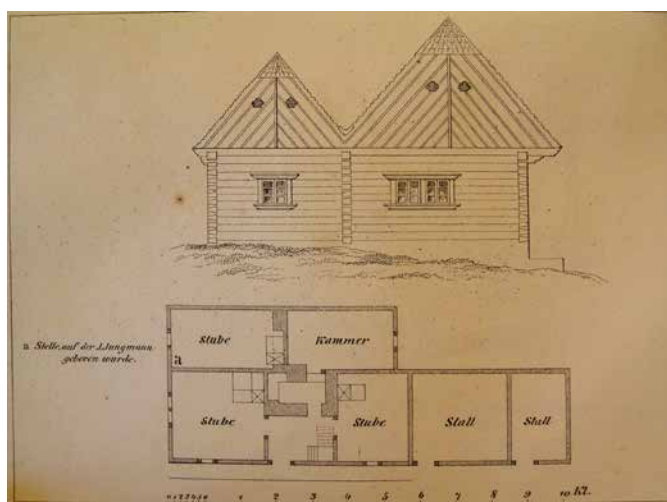
Obr. 4. Slovník česko-německý Josefa Jungmanna, vydaný Maticí českou (oficiálně Sborem pro vědecké vzdělávání řeči a literatury české při Národním muzeu) v Praze v pěti dílech (celkem 4700 stran) v letech 1835–1839. Na tomto nejvýznamnějším jazykovědném díle českého obrození pracoval Jungmann s pomocí četných vlastenců třicet let. Je právem nazýváno „vyhranou bitvou“, neboť kodifikovalo spisovnou češtinu a položilo základy pro budoucí rozvoj české literatury a vědy. Exemplář v původní vazbě, pocházející z knihovny Františka Palackého, je uložen v KNM, sign. 72-A-102. Foto NM, Lubomír Sršeň.



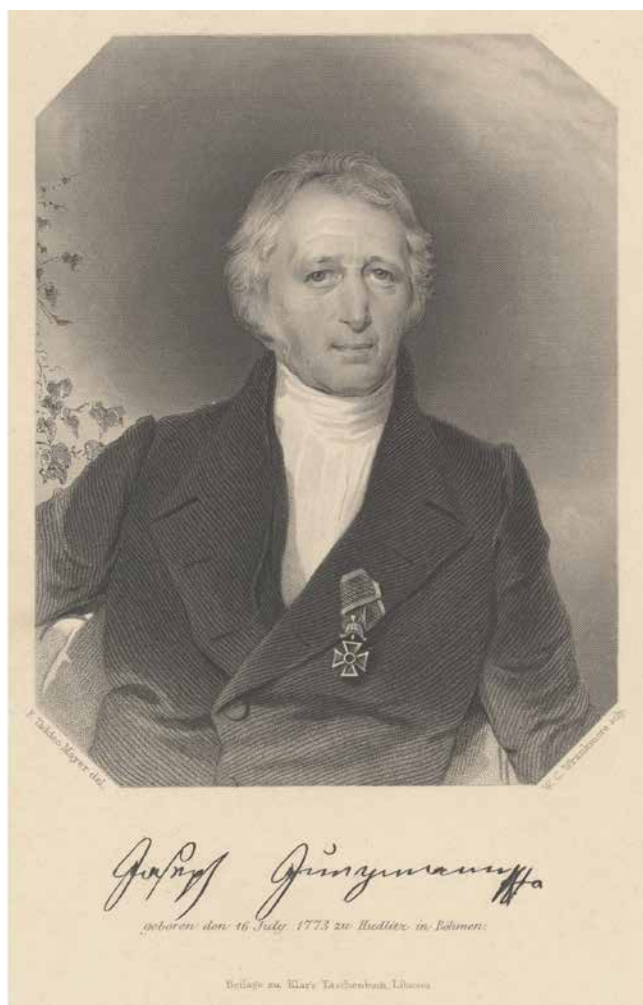
Obr. 5. Takzvaný Jungmannův pohár, zhotovený roku 1836 pro Josefa Jungmanna jako projev vděčnosti za jeho vydávaný *Slovník*, ale pro závady ve výbrusu nepředaný. Nahrazen byl vzápětí (roku 1837) zdařilou replikou, jež byla Jungmannovi předána a dodnes je ve vlastnictví jeho potomků. Oba exempláře zhotovila z čirého broušeného a řezaného skla harrachovská sklárna v Novém Světě. Vadný originál, zajištěný na horním okraji mosaznou objímkou, je vysoký 36 cm. Zdobí ho oslavné české nápisy, z nichž jeden („I v Krkonoších vřelé srdce“) poukazuje na krkonošské vlastence, kteří dali pohár zhotovit. V jejich čele stál učitel z Jilemnice František Poličanský (1798–1855). Ten si také ponechal nezdařený kus, který posléze získalo do svých sbírek roku 1889 Národní muzeum. OSČD, inv. č. H2-3233. Foto NM, Alžběta Kumstátová.



Obr. 6. Podobizna Jungmannovy manželky Johannny, roz. Světecké z Černčic (1780–1855), od Amalie von Peter z roku 1839. Olejomalba na plátně 31,6 × 26,2 cm, v původním rámu 39,1 × 33,7 cm. Signováno „Amalie v. Peter / Prag am 10-ten April / 1839“ (vlevo dole). Autorkou tohoto drobného portrétu byla německá malířka narozená roku 1807 v Memmingen, jež směla jako první žena vystudovat malířskou akademii v Mnichově a od roku 1838 působila až do smrti v Čechách, jako první zdejší akademicky vzdělaná malířka. Podobizna vznikla až šest roků po Machkově portrétování Josefa Jungmanna, kdy bylo paní Jungmannové již 59 let. Svého muže si vzala v 19 letech a porodila mu šest dětí. Pocházela ze staročeského šlechtického rodu, jehož kořeny sahají až do 15. století. Její portrét získalo Národní muzeum v roce 2017 od PhDr. Olgy Pujmanové-Strettiové, CSc. (1928–2024), z páté generace přímých potomků Josefa Jungmanna. OSČD, inv. č. H2-198 598. Foto NM, Olga Tlapáková.



Obr. 7 a–c. Jungmannův rodný domek v Hudlicích čp. 43, stav v roce 1852. Barevná litografie neznámého autora, vytištěná v pražské pobočce litoměřického tiskaře a litografa Karla Viléma Medaua. Ilustrace k článku Pavla Aloise Klara *Josef Jungmann's Geburtshaus*, otištěnému v Klarově almanachu *Libussa*, roč. 11, Prag 1852, s. 381–382. Nesignovaná litografie, vložená před s. 381, o rozměrech obrazové plochy 77 × 115 mm, zachycuje původní podobu chalupy před chystanou přestavbou. Během ní (někdy po roce 1867) byly dvě nízké střechy kryjící vpravo staré obydlí a vlevo mladší výměnek nahrazeny společnou vyšší střechou. K článku jsou (za s. 382) připojeny i dva kamenorytecké plány, zhotovené geologem Karlem Feistmantelem podle údajů hudlického duchovního, lokalisty Nigrina. První zachycuje průčelí domku a půdorys s označením místa Jungmannova narození („a“). Lokalizace je patrně mylná, Jungmann se nejspíše narodil v sousední velké světnici starého domu (srv. obr. 27). Druhý plán dokumentuje umístění domku ve vesnici (rovněž „a“). KNM, sign. 70-G-1. Foto NM, Lubomír Sršeň.



Obr. 8. Druhý autentický Jungmannův portrét, reproduková-
ný roku 1847 ocelorytinou W. C. Wrankmora. Originální předlo-
hou byla miniaturní černobílá tušová malba na kartonu, kterou
zobrazil dvaasedmdesátiletého učenice v roce 1845 Franz Taddeo
Mayer, vynikající miniaturista vídeňské školy pocházející z Čech.
Mayerova miniatura, jež je druhou z pouhých dvou autentických
podobizen vzniklých za Jungmannova života, byla ze sbírek NM
za druhé světové války převedena do sbírek dnešní Národní ga-
lerie Praha (K 64 476). Anglický rytec William Colley Wrankmore
reprodukoval Mayerovu miniaturu zcela brilantně a věrně, v pod-
statě v totožném měřítku (obrazová plocha rytiny má 106 × 81
mm). Ocelorytina, kterou vytvořil za svého pobytu v Praze roku
1847, tehdy ozdobila v úloze frontispisu Jungmannovu biogra-
fii v Klarově almanachu *Libussa* a znovu byla použita ve stejné
roli roku 1849 v Jungmannově *Historii literatury české*. Šířena
byla i jako samostatné grafické listy. Noblesní, jemně idealizo-
vaný portrét zobrazuje Jungmanna s rakouským Leopoldovým
řádem, který učenec dostal od císaře za svůj *Slovník* roku 1839.
Větvičky břečťanu na pozadí symbolizují nesmrtelnost autora
díla. OSČD, inv. č. H2-28 728 (volný list). Foto NM, Jana Kuříková.



**Obr. 9. Josef Jungmann se svými knihami, litografie Josefa
Jelínka z doby kolem roku 1860.** Litomyšlský rodák Josef
Jelínek (1815–1873) působil v Praze, kde získal roku 1850 lito-
grafickou koncesi. Pod označením „Kamenopisní ústav J. Jelínka
v Praze“ vydával ilustrované knížky pro mládež a zhotovil i něko-
lik litografických listů s podobiznami českých spisovatelů, např.
Dobrovského či Puchmajera. Předlohou pro jeho Jungmannův
portrét byla miniatura od Franze Taddea Mayera z roku 1845,
známá díky ocelorytině W. C. Wrankmora z roku 1847 (viz obr. 8).
Obohatil ji o dvě police s knihami, zobrazené v poněkud neobrat-
né perspektivě. V horní polici je pět dílů Jungmannova *Slovníku*,
zatímco dolní police připomíná jeho *Historii literatury české*,
překlad Miltonova *Ztraceného ráje*, *Sebrané spisy* a *Slovesnost*.
Exemplář listu ze sbírky grafiky a kresby Národní galerie Praha
(sign. R 57 659) má formát 252 × 170 mm, list ze sbírek Národního
muzea je menší (240 × 155 mm). OSČD, inv. č. H2-108 974. Foto
NM, Jana Kuříková.



Obr. 10 a–b. Josef Jungmann na tablu mezi „česko-slovanskými výtečníky“ z roku 1863. Oslavná série o sedmi litografických listech byla vydána v letech 1861–1863 v Pešti v tiskárně Rohn & Grund. Zasloužil se o ni především Josef Rupert Přecechtěl (1821–1897), kněz řádu servitů a velký český vlastenec, jenž zhotovil podle vyhledaných starších podobizen podkladové kresby. Na litografické kameny je převedl německý grafik Roland Weibezahl (1817–1871). Na šestém listu („skupení šestém“) byl na čestné ústřední místo mezi významné české vědce a umělce situován medailon s Jungmannovou podobiznou. Ta opakuje portrét vytvořený roku 1845 F. T. Mayerem a reprodukováný roku 1847 W. C. Wrangmorem (srv. obr. 8). List má reprezentativní formát 543 × 699 mm. OSČD, inv. č. H2-109 235. Foto NM, Jana Kuříková.



Obr. 11. Návrh Bohuslava Schnircha z roku 1868 na Jungmannův pomník pro Prahu. Sádrový, bronzově patinovaný odlitek sošky na nízkém plintu, vysoký 37 cm, na samostatném hranolovém podstavci se světlou žlutozelenou patinou, vysokém 34 cm, se základnou 14 × 14 cm. Signováno na čelní straně plintu sošky rytým monogramem „SB“. Členové spolku Svatobor, kteří se rozhodli uctít v Praze Jungmanna důstojným pomníkem, dlouho váhali, zda má být učenec zobrazen stojící, či sedící. V srpnu 1868 se rozhodli pro stojící postavu a již v prosinci téhož roku mohli posoudit malé modely od Bohuslava Schnircha, Tomáše Seidana a Ludvíka Šimka. Návrh třiatřicetiletého Bohuslava Schnircha (1845–1901) odmítli mimo jiné pro „slabé vypracování“ a „divadelní efekt“. OSČD, inv. č. H2-104 800. Foto NM, Petr Příbyl.



Obr. 12. Návrh Ludvíka Šimka z roku 1868 na Jungmannův pomník pro Prahu. Sádrový odlitek s pozdější bronzovou patinou, vysoký 34 cm, nesignovaný. Malý model zkušenějšího, jednatřicetiletého sochaře Šimka (1837–1886), byl podstatně kvalitnější, než skica Schnirchova, ale ani s ním nebyla porota při posuzování dne 23. 12. 1868 zcela spokojená. V Šimkově návrhu postrádala jasnější ideu a vzlet. Vrátila se proto ke starší myšlence architekta Antonína Barvitia, že učenec by měl být zobrazen sedící. OSČD, inv. č. H2-63 880. Foto NM, Ludmila Fiedlerová.



Obr. 13. Návrh Ludvíka Šimka z roku 1871 na Jungmannův pomník pro Prahu. Sádrový odlitek s pozdějším pozlacením, vysoký 27,8 cm, základna 12,6 × 18,6 cm, nesignováno. V roce 1871 se Svatobor definitivně rozhodl, že Jungmann nemá být zobrazen stojící (jako panovníci a vojevůdci), ale jako sedící učenec, jehož síla spočívá v klidné a plodné duševní práci. Komise doporučila L. Šimkovi, aby se inspiroval starým návrhem sochaře Levého z roku 1860, který představoval Jungmanna sedícího. Malá Šimkova skica dochovaná v NM byla autorem při práci na velkém modelu 1:1 ještě místy přepracována. Pozice nohou byly vyměněny, pravice s perem se opřela o pravé stehno a kniha držaná levicí byla nahrazena rozvinutým svitkem. Vzorem pro Jungmannovu hlavu byla Machkova autentická olejomalba z roku 1833 (srv. obr. 2). Ve sbírkách Muzea hl. města Prahy se dochovala varianta této skici, z patinované sádky, vysoká 32 cm (H 55 454). Je považována za definitivní, přepracovaný Šimkův model. Pravděpodobnější však je, že je to památečná redukce zhotovená až po odhalení pomníku, které proběhlo 15. května 1878. OSČD, inv. č. H2-3821. Foto NM, Olga Tlapáková.



Obr. 14. Josef Jungmann na portrétu od Karla Javůrka, namalovaném pro Národní muzeum v Praze roku 1873. Olejomalba na plátně 102 × 81 cm v mladším rámu 112,7 × 136,7 cm s dřevěnou jmenovkou 19,5 × 37,3 cm. NM si objednalo zhotovení podobizny u Karla Javůrka v rámci přípravy oslav 100. výročí Jungmannova narození. Malíř okopíroval nejstarší Jungmannův portrét namalovaný Machkem roku 1833, vlastněný tehdy Jungmannovou dcerou Annou Musilovou. Reprezentativnost své kopie posílil mj. zvětšením formátu a obohacením o malované zátiší s psacími potřebami Jungmannem kdysi užívanými (dodnes dochovanými v majetku potomků). K zátiší přidal i první díl *Slovníku* a svazek *Slovesnosti*. Původně měl obraz zlatený rám, který byl v roce 1895 nahrazen nynějším rámem s nástavcem a jmenovkou. Stejně zarámováno bylo tehdy dalších devět olejových podobizen významných představitelů české vědy a kultury, které byly spolu s Jungmannovou podobiznou roku 1895 začleněny do expozice rukopisů, zbudované muzejní knihovnou v historické budově, v sále čís. 1, v sousedství Panteonu. Expozice tehdy plnila funkci provizorního Panteonu, než se začal budovat od roku 1897 Panteon řádný, ze sochařských podobizen z bronzu. OSČD, inv. č. H2-11 803. Foto NM, Olga Tlapáková.



Obr. 15. Jungmannův portrét v dřevorytu Václava Máry z roku 1873. Velmi zdařilá a reprezentativní podobizna opakuje olejovou předlohu od Antonína Machka z roku 1833. Mezistupněm ke grafickému provedení byla kresba Josefa Mukařovského (1851–1921). Vynikající pražský rytec Václav Mára (1842–1902) zhotovil tento velkoformátový dřevoryt pro celostránkovou ilustraci v časopise *Světozor*, roč. 7, čís. 28 (z 11. července 1873), s. 329. Pod poprsím je faksimile Jungmannova podpisu a autorská signatura „MÁRA ryl“. Při dolním okraji vpravo je tištěný text „Dle podobizny malované Machkem kreslil Josef Mukařovský, ryl V. Mára.“ Toto číslo *Světozoru* a jeho příloha byly zasvěceny oslavě 100. výročí Jungmannova narození, která vrcholila položením základního kamene k pražskému pomníku o pět dní později, dne 16. července 1873. Kromě oslavných textů a portrétu od V. Máry obsahuje i vyobrazení budoucího pomníku, Jungmannovy rodné chaloupky, Hudlic a Jungmannova náhrobku na Olšanech. Redakce oznámila v příloze na s. 336, že nabízí Jungmannovu podobiznu k prodeji za 40 krejcarů i jako samostatný list tištěný na silnějším papíru. Z této nabídky je i exemplář ve sbírkách NM, formátu 380 × 270 mm. OSČD, inv. č. H2-26 907. Foto NM, Jana Kuříková.



Obr. 16. Jungmannův portrét v dřevorytu Františka Bartela z roku 1873. Exemplář ve sbírkách NM je ostřížený na formát cca 165 × 135 mm a zasklený ve zlateném rámečku 18,4 × 14,9 cm. O autorech listu svědčí jiný, celistvě dochovaný exemplář ve sbírce grafiky a kresby Národní galerie Praha (R 35 637), o rozměrech 418 × 289 mm. Na dolním okraji nese signatury „Kreslil J. Mukařovský“ (vlevo), „Ryl F. Bartel“ (vpravo) a „F. Bartel D. Ú.“ (uprostřed; D. Ú. = Dřevorytecký ústav). Poprvé byl štoček otištěn roku 1873 jako ilustrace knihy Františka Jaroslava Peřiny *Josef Jungmann a současníci jeho*, na s. 8. Poté byl Bartelem použit i při jiných příležitostech. Je zřejmé, že Františku Bartelovi (1814–1911) byl předlohou Machkův olejový portrét J. Jungmanna z roku 1833, zprostředkovaný kresbou Josefa Mukařovského. Bartelův dřevoryt vydaný při příležitosti stého výročí Jungmannova narození byl zdařilý a díky technice rozšířený a oblíbený. Zarámovaný exemplář ze sbírek NM zdobí původně obydlí pozoruhodného kutnohorského ševce, vlastence, básníka a dramatika Josefa V. Pokorného-Pikulíka (1842–1933). OSČD, inv. č. H2-21 271. Foto NM, Jan Rendeck.



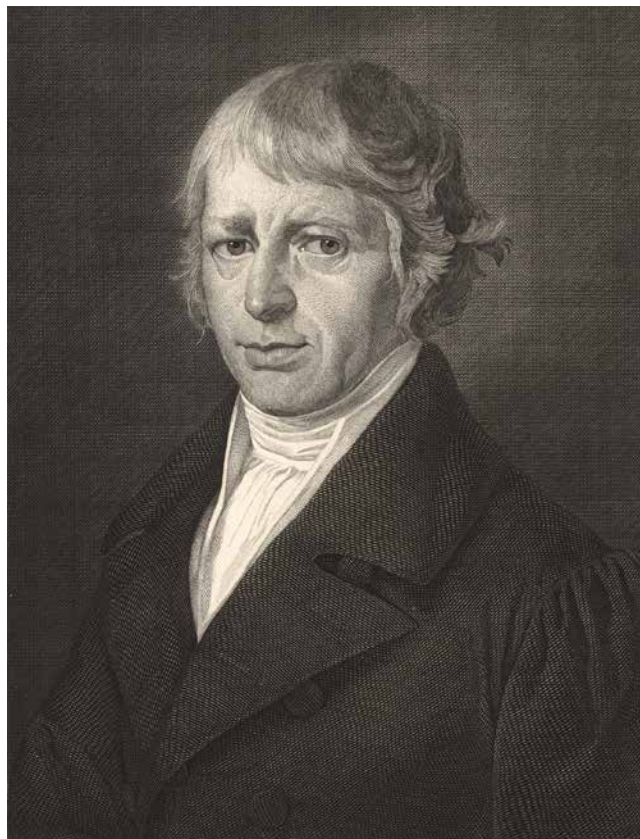
Obr. 17. Josef Jungmann na litografii B. Stolze asi z roku 1873. Evidentně neškolený a dnes již zcela zapomenutý litograf a tiskař B. Stolz (psaný též jako Štolz) zhotovil tuto podobiznu pro nakladatelství Vincence Paseky v Praze-Karlíně. Bylo to v době, kdy tento nakladatel vydával časopis *Praha, illustrovaný česko-slovenský časopis pro zábavu a poučení* (1867–1873). Rozměrný grafický list, vysoký téměř půl metru (exemplář ve sbírce grafiky a kresby Národní galerie Praha, sign. R 80 127, má 492 × 360 mm) byl zhotoven nejspíše při příležitosti 100. výročí Jungmannova narození. Litograf aktualizoval běžný typ Jungmannova portrétu tím, že učenice zachytil jako by se dal portrétovat ve fotografickém ateliéru. Tehdejší vizitkové fotografie, populární od 60. let, zobrazovaly portrétovaného často v celé postavě, stojícího na koberci u stolku s různými rekvizitami (zde s knihou, atributem vzdělance). Umělecké schopnosti B. Stolze bohužel nedokázaly zmírnit topornost a neobratnou loutkovitost prezentované figury. OSČD, inv. č. H2-183 350 (velikost celku 446 × 331 mm). Foto NM, Jana Kuříková.



Obr. 18 a–b. Medaile k 100. výročí Jungmannova narození od Jana Kvasničky z roku 1873. Na aversu má opis „JOS. JUNG MANN NAR. 16. ČCE. 1773. + 16. LIST. 1847.“ a signaturu pod úsekem krku „KVASNIČKA“. Na reversu je nápis a opis „NA PAMÁTKU stých narozenin JOS. JUNGMANNA“. Raženo z bronzu (i cínu), průměr 30 mm. Pražský medailér Jan Kvasnička (1844–1912), žák Václava Seidana, zhotovil po pěti letech i medaili k odhalení Jungmannova pomníku (viz obr. 21). Jinou medaili k 100. výročí narození J. Jungmanna zhotovil i Václav Kříž, další Seidanův žák. OSČD, inv. č. H2-10 746 (bronz). Foto NM, Lubomír Sršeň.



Obr. 19. Pomocná kresba Leopolda Jaroslava Schmidta z roku 1875, reprodukující Machkův olejový portrét J. Jungmanna z roku 1833. Vynikající český rytec L. J. Schmidt (1823–1902), působící ve Vídni, si kresbou okopíroval výsek z Machkovy malby, kterou tehdy vlastnila Jungmannova dcera Anna Musilová, žijící v Praze. Perokresbu černou tuší, o rozměrech 211 × 158 mm, na kartonovém papíře 331 × 251 mm, opatřil čtvercovou sítí, což mu usnadnilo práci při převodu obrazu do ocelorytiny (v měřítku 1 : 1). Na vyrytí plotny pak pracoval ve Vídni až do roku 1877 (viz obr. 20). Arch. Josef Hlávka, který získal po smrti svého přítele Schmidta jeho pozůstalost, věnoval kresbu spolu s dalšími Schmidtovými pracemi v roce 1906 do sbírek NM. OSČD, inv. č. H2-27 685. Foto NM, Jana Kuříková.



Obr. 20. Ocelorytinová reprodukce Machkovy olejomalby z roku 1833, provedená v letech 1875–1877 Leopoldem Jaroslavem Schmidtem. Český vlastenec L. J. Schmidt zhotovil Jungmannův portrét z vlastního popudu. Okopíroval pouze výsek z Machkovy malby, bez rukou portrétovaného (srv. obr. 2). Pracoval podle vlastní pomocné perokresby, již si pořídil už na podzim 1875 v Praze u majitelky obrazu Anny Musilové (viz obr. 19). Náročné rytí do ocelové plotny, započaté ještě v Praze roku 1875 a dokončené ve Vídni roku 1877, mu trvalo více než 15 měsíců. Precizně provedená výsledná ocelorytina byla nadšeně přivítána dobovým tiskem. OSČD, inv. č. H2-109 242 (exemplář s obrazovou plochou 210 × 156 mm, bez textu, tzv. „avant la lettre“). Foto NM, Jana Kuříková.



Obr. 21 a–b. Medaile k odhalení Jungmannova pomníku v Praze od Jana Kvasničky z roku 1878. Na aversu má opis „JOS. JUNG-MANN nar. 16. čce. 1773 + 16. list. 1847“ a signaturu pod úsekem krku „KVASNIČKA“. Na reversu je opis „JUNG-MANNŮV POMNÍK V PRAZE“. Raženo v cínu, průměr 30 mm, s ouškem na zavěšení. Jan Kvasnička (1844–1912) zhotovil už roku 1873 medaili k 100. výročí Jungmannova narození (viz obr. 18). OSČD, inv. č. H2-156 463. Foto NM, Lubomír Sršeň.



Obr. 22. Nástěnný medailon s reliéfem Jungmannovy hlavy, sériově vyráběný roku 1895 slévárnou Bratři Čermákové v Hořovicích při příležitosti konání Národopisné výstavy československé v Praze. Jednostranný patinovaný odlitek z bronzu o průměru 21 cm, s přivařeným ouškem na zavěšení, v původním dřevěném rámu 35,5 × 35,5 cm, autorsky neznačený. Medailon byl součástí série 27 obdobných portrétů významných českých osobností odlitých v litině či bronzu (např. Hus, Žižka, Škréta, Brokof, Havlíček, Klicpera, Erben, Tyrš, Fügner, Palacký, Němcová, Smetana, Náprstek, Neruda ad.). Kuriózní je, že se v nápisech tohoto reliéfu vyskytují hned dvě chyby: „JOSEF JUNG-MANN [sic]“ a „* 1778 [sic] † 1847“. OSČD, inv. č. H2-54 291. Foto NM, Jana Butzke.



Obr. 23. Model Jungmannovy bysty pro muzejní Panteon od Františka Stránského z let 1900–1901. Sádrový odlitek hliněného poprsí, opatřený v 80. letech světle krémovou patinou, byl zhotoven v konečné velikosti 1 : 1. Jeho rozměry jsou tedy shodné s bronzovým odlitkem vystaveným v Panteonu (výška 69 cm, základna soklu 30 × 30 cm). OSČD, inv. č. H2-186 243. Foto NM, Petr Příbyl.



Obr. 24. Bysta Josefa Jungmanna v Panteonu Národního muzea vytvořená Františkem Stránským v letech 1900–1901. Bronzový patinovaný odlitek má výšku 69 cm. Mladý sochař (jehož dcerou byla pozdější muzejní etnografka Drahomíra Stránská) stihl před svým náhlým skolem ve věku 32 let vytvořit pro Panteon celkem pět byst. Pro Jungmannovo poprsí mu byla inspirací Machkova olejomalba z roku 1833. Ta ho zaujala odhodlaným a neústupným, téměř bojovným výrazem, který ve své plastice poněkud nadměrně zdůraznil. Skromný a introvertní jazykovědec, literát a básník tak dostal podobu neohroženého vlastence, připomínajícího bojovné renesanční kondotiéry. Foto NM, Lubomír Sršeň.



Obr. 25. Jungmannova pamětní deska na zadní fasádě Historické budovy Národního muzea. Jungmann byl oprávněně zařazen mezi nejvýznamnější osobnosti, které se v minulosti zasloužily o rozvoj vědy v českých zemích. Jejich jména jsou uvedena na 72 deskách, které zdobí všechny čtyři fasády muzejní budovy, mezi okny 1. a 2. patra. Desky byly původně zhotovené provizorně z betonu, v roce 1902 je pražský kamenický závod Josefa Víška vyměnil za desky z míšeňské žuly, s pozlacenými vytesanými jmény. Foto NM, Lubomír Sršeň.



Obr. 26. Jungmannův portrét od Stanislava Kulhánka z roku 1921. Kresba perem černou tuší na papíře, použitá pro zinkografickou reprodukci na dopisnici ze série *Naši bohatýři*, soubor čís. 33, vydaný v Praze roku 1921 Josefem Hladkým. Stanislav Kulhánek (1885–1970) byl pedagog, malíř, grafik a fotograf v Kladně, kde vyučoval v letech 1910–1948 kreslení a deskriptivní geometrii na tamním reálném gymnáziu. Ve sbírkách oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea je kromě jiných jeho prací celkem 41 kreslených portrétů předních českých (i slovenských) spisovatelů a spisovatelek z 19. a počátku 20. století, z nichž 40 bylo použito pro zmíněnou sérii dopisnic *Naši bohatýři*. Kulhánkova podobizna Josefa Jungmanna je odvozena od oblíbené předlohy, Machkova originálu z roku 1833. KNM, oddělení knižní kultury, fond Ilustrace, inv. č. Ilustrace 4212. Foto NM, Veronika Karfusová.



Obr. 27. Vnitřek světnice Jungmannova domku v Hudčicích, kde se Jungmann narodil, stav v roce 1950. Olejomalba na lepence 26,5 × 37 cm od Josefa Vladimíra Kačírka (* 1888 – † ?). Za rodnou světničku je považována velká místnost ve starém stavení se třemi okny, nikoli sousední světnice výměnku, jak uváděl roku 1852 Pavel Alois Klar (viz obr. 7 b). OSČD, inv. č. H2-158 714. Foto NM, Olga Tlapáková.